

PIRMOSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTRŲ KABINETO PASTATO IR ZYPLIŲ DVARO RŪMŲ RESTAURAVIMAS: PROBLEMOS, SPRENDIMAI, REZULTATAI

Jolita Butkevičienė

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO

MENŲ FAKULTETAS

Muitinės g. 7, LT-44280 Kaunas

jolita.butkeviciene@vdu.lt

Straipsnyje nagrinėjami Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato Kaune ir Zyplių dvaro restauravimo darbai, išryškintos pagrindinės problemos ir jų sprendimo būdai, atkreipiamas dėmesys į autentiškų fragmentų išsaugojimą. Gauti rezultatai palyginami su kai kuriomis sovietmečiu susiklosčiusiomis tendencijomis. Atliktas tyrimas padeda atskleisti teigiamus architektūros paveldotvarkos atvejus: istorizmo ir tarpukario architektūros vertinimo, mokslinės informacijos taikymo, autentiškų detalių išsaugojimo, medžiagų suderinamumo srityse.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: architektūros paveldotvarka, Ministrų kabineto pastatas Kaune, Zyplių dvaras.

Ištyrinėjus sovietmečiu susiklosčiusias paveldotvarkos¹ tradicijas² ir atsigręžus į šios dienos Lietuvos architektūros paveldo tvarkymą, kyla daug klausimų. Visų pirma, ar vyksta teigiama architektūros paveldo ir jo restauravi-

mo sampratų kaita? Ar formuojasi naujas požiūris į pastate glūdinčius informacijos klodus? Kokiais esminiais principais vadovaujamosi restauruojant pastatus šiandien? Ar tikrai visada įmanoma / būtina, sprendžiant konkretaus pastato paveldotvarkos problemą, pažodžiui vadovautis tarptautinėmis teorinėmis nuostatomis.

Žiūrint iš praeities perspektyvų, šiandien pastebimas vienas svarbiausių teigiamų pasikeitimų – Lietuvos architektūros paveldo lauko praplėtimas XIX a. – XX a. pirmos pusės palikimu. Dar 1994 m. išleistoje Vytauto Jurkšto knygoje *Senamiesčių regeneracija. Architektūros harmonizavimo problema*³ suformuluota vertinimo sistema, sutelkta tik į meniškų objektų išsaugojimą ir ypač akcentuojanti stiliaus bruožų ir architektūrinės

¹ Šiame straipsnyje konceptu *paveldotvarka* apibrėžiami su fizine paveldo objekto priežiūra ir tvarkymu susiję darbai: tyrimai, konservavimas, restauravimas, rekonstrukcija ir remontas. Toks traktavimas nesutampa su galiojančiame LR Nėkilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme vartojama *tvarkybos* terminu, tačiau yra artimas kalbininko Broniaus Savukyno XX a. 7 deš. pasiūlytam *paminklotvarkos* terminui, tik apima ne siaurą paminklų, o platesnį paveldo objektų ratą.

² Jolita Butkevičienė, *Lietuvos architektūros paveldotvarka: netektys ir atradimai*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Vilnius: Versus Aureus, 2014.

³ Vytautas Jurkštas, *Senamiesčių regeneracija. Architektūros harmonizavimo problema*, Vilnius: Technika, 1994.

kompozicijos išskirtinumą. Pastatų senumo kriterijaus riba nepagrįstai nubrėžta ties 1840 m., nurodant, kad tai klasicizmo pabaiga⁴, tačiau, remiantis fundamentaliais Lietuvos architektūros istorijos tyrimais, akivaizdu, kad klasicizmas Lietuvoje iš tikrųjų gyvavo iki 1860 metų⁵. Taigi tokia vertinimo sistema už vertingų objektų lauko ribų paliko didžiąją dalį XIX a. pastatų, neturinčių aiškių stilistinių bruožų ir dėl per jauno amžiaus neatitinkančių senumo cenzo reikalavimų. Pats autorius nurodė, kad mažai vertingų ir nevertingų yra 61,2 proc. Vilniaus, 69,2 proc. Kauno ir 61,8 proc. Klaipėdos senamiesčių pastatų⁶, ir teigė, kad tikslinga juos perstatyti ar nugriauti⁷. Svarbu, kad ši vertinimo sistema netapo naujų paveldo tvarkymo darbų gairėmis, o greičiau apibendrino sovietmečio paminklotvarkos patirtis. XX a. 6 deš. Lietuvoje pradėta kurti architektūros paveldo saugojimo ir tvarkymo sistema buvo orientuota į ankstyviausių stilių – gotikos ir renesanso – atkūrimą. Savaimė suprantama, kad kelių šimtų metų senumo pastate nusprendus visiškai restauruoti ankstyviausius architektūrinius sluoksnius retais atvejais pavykdavo vadovautis vien moksliniais duomenimis. Visai kompozicijai atkurti trukdančios informacijos spragos buvo užpildomos pasitelkus tarptautinės paveldotvarkos neakceptuojamus analogijų, improvizacijų ir kūrybos būdus. Stilistiškai restauruojant pastatus nebuvo įmanoma išsaugoti vėlyviausių viršutiniuose pastato sluoksniuose suformuotų XIX–XX a. fasadų kompozicijų, tačiau interjerų elementų – krosnių, durų, grindų, lubų karnizų, plafonų ir kitų autentiškų, tačiau palyginus vėlyvų laikų – detalių net nesistengta palikti ir integruoti į atkurtus objektus. Pastatai buvo išvalomi nuo daugumos su atkuriamu laikmečiu nesusijusių ženklų. Lietuvoje paplitusiai stilistinio restauravimo kryptis pliuralizmas buvo svetimas, ji orientuota į konkretaus stiliaus grynuolius. Todėl

⁴ *Ibid.*, p. 36.

⁵ Vytautas Levandauskas, „Klasicizmas“, in: *Lietuvos architektūros istorija*, t. 2: *Nuo seniausių laikų iki XVII a. vidurio*, Vilnius: Mokslas, 1994, p. 269.

⁶ Vytautas Jurkštas, *op. cit.*, p. 49.

⁷ *Ibid.*, p. 17.

nemaža dalis klasicizmo, ypač istorizmo architektūros buvo paaukota senesnių stilių atkūrimo vardan⁸. Tai yra liūdna, tačiau natūrali restauravimo proceso dalis.

Tik per pastaruosius dvidešimt metų XIX antros pusės – XX a. pradžios architektūra pamažu *atsikrato* atstumtosios įvaizdžio. Proceso pradžia XX a. 8 deš. impulsą davė minėto architektūros teoretiko V. Jurkšto darbai. Kaip teigia Nijolė Lukšionytė, būtent šio autoriaus „straipsniai periodikoje <...> paskatino platesnį susidomėjimą „pamirštu“ laikotarpiu. V. Jurkštas pirmasis prabilo apie būtinumą globoti to meto architektūrą“⁹. Taigi nors pats V. Jurkštas istorizmo ir moderno architektūrą vertino rezervuotai, tačiau svarbu, kad buvo atkreiptas dėmesys į šį palikimą. Didžiausius darbus XIX a. antros pusės – XX a. pradžios architektūros tyrimų lauke padarė N. Lukšionytė. Mokslininkė sistemingai tyrinėjo to laikotarpio architektūrą, aktyviai viešino savo tyrimus moksliniuose ir mokslo populiarinimo leidiniuose¹⁰, buvo *Lietuvos architektūros istorijos* 3 tomo, skirto XIX a. 2 deš. – 1918 m. tendencijų analizei, mokslinė redaktore¹¹.

Mokslinio istorizmo architektūros pažinimo dėka į paveldo lauką palaipsniui įtraukta iki tol užribyje buvusi architektūra. Prie situacijos kaitos teigiama linkme prisideda ir viešajame diskurse iškilusios savasties paieškos, apimančios visus istorijos laikotarpius, kultūrinės atminties teorijų sklaidą. Tačiau įvairių politinių, socialinių, kultūrinių faktorių veikiamas pripažinimo procesas

⁸ Jolita Butkevičienė, *op. cit.*, p. 143–152.

⁹ *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Vilnius, 2000, t. 18: *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*, sud. Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, p. 5.

¹⁰ Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*; Eadem, *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001; Eadem, *Antanas Vivulskis (1877–1919) tradicijų ir modernumo dermė*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002. Be šių išvardytų mokslinių monografijų, profesorė parengė daug mokslo populiarinimo straipsnių.

¹¹ *Lietuvos architektūros istorija*, t. 3: *Nuo XIX a. II dešimtmečio iki 1918 m.*, Vilnius: Savastis, 2000, p. 372.

yra lėtas ir kol kas dar pasižymi fragmentiškumu. XIX a. palikimo padėties sudėtingumą gerai iliustruoja faktai apie iškilusių to laikmečio klasicizmo, istorizmo architektūros reprezentantų – dvarų sodybų ansamblių – nykimą. Paradoksalu, bet nemaža dalis šių specifinių objektų, išgyvenusių sovietmetį, buvo sunaikinta nepriklausomybės laikotarpiu. Būtent neigiama patirtis skatina išskirti paveldotvarkos atvejus, kai peržengiama istorizmo palikimo neigimo riba ir pritaikomos nuoseklus mokslinio restauravimo procedūros derinant įvairių laikotarpių reprezentaciją eksterjere ir interjere. Vieni iš tokių, profesinėje ir viešojoje erdvėje gerų vertinimų sulaukę, XIX a. pabaigos – XX a. pirmos pusės architektūros tendencijas reprezentuojančių pavyzdžių – Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato¹² ir Zyplių dvaro rūmų restauravimo darbai¹³. Čia išryškėja paradoksali situacija, nors šių pastatų restauravimo atvejai pristatomi kaip teigiami, tačiau atlikti paveldotvarkos rezultatai iki šiol beveik nėra moksliskai išsamiai ištyrinėti ir įvertinti tarptautinių paveldotvarkos nuostatų kontekste¹⁴. Taigi susiduriame su Lietuvos paveldotvarkos laukui būdinga problema – įgyvendintų darbų mokslinės analizės

¹² „Pirmojo Lietuvoje Europa Nostra apdovanojimo įteikimas už Kauno Vytauto Didžiojo universiteto rektorato restauravimą“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], http://www.heritage.lt/naujienos/2004/europa_nostra_vdu.htm.

¹³ „Zyplių dvaro rūmai atveria duris“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/istorija/zypliu-dvaro-rumai-atveria-duris-582-253271>; „Šakių rajone atidaromas restauruotas Zyplių dvaras“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/sakiu-rajone-atidaromas-restauruotas-zypliu-dvaras.d?id=59566223>.

¹⁴ Šio straipsnio autorė VDU Menų fakulteto studentus skatino gilintis į tiriamų objektų problemas, jai vadovaujant buvo parengti darbai: 2005 m. Vilmos Žemaitytės „Vytauto Didžiojo universiteto rektorato pastatas (Kaunas, Donelaičio g. 58): Istorinė, architektūrinė raida“ ir 2013 m. Justės Jakaitytės „Zyplių dvaro restauracijos analizė bei vertinimas“. Studentiški darbai neišaugo į gilesnius mokslinius tyrimus, nebuvo publikuoti.

ir vertinimo stygiu. Tai reiškia, kad specialistai ir besidominti visuomenė neturi galimybės išsamiai susipažinti su konkrečių objektų paveldotvarkoje taikytais metodais, sužinoti atkurtų architektūrinių kompozicijų ir detalių pagrįstumo laipsnį, suvokti restauruoto pastato autentiškumo lygį. Toks iš sovietmečio paveldėtas informacijos sklaidos stygius sukuria uždara sistemą, kai objektų atkūrimo procese dirba mažas specialistų ratas, o iškilusios problemos, jų sprendimo būdai dažniausiai lieka neišviešinti. Apie būtinybę dokumentuoti ir publikuoti visus su paveldo objektu susijusius veiksmus paveldotvarkos specialistai suprato jau prieš kelis dešimtmečius ir tokią nuostatą įtraukė į Venecijos chartiją¹⁵. Tyrimų, projektavimų, restauravimo proceso metu iškilusių problemų ir jų sprendimo būdų viešinimas palengvintų ir skatintų atskirų atvejų analizę; padėtų užkirsti kelią klaidoms kartoti, atkreiptų dėmesį į teigiamus atvejus ir turėtų prisidėti prie paveldotvarkos situacijos gerinimo. Todėl siekiant bent iš dalies užpildyti paveldotvarkos darbų sklaidos spragą straipsnyje pateikiamas dviejų istorizmo pastatų restauravimo procesų išsamus tyrimas. Šie pavyzdžiai taip pat atskleidžia jau minėtus architektūros paveldo lauko plėtros ir kaitos procesus, kai iki XX a. pabaigos tik naikintos istorizmo architektūros vertinimas pamažu keičiasi ir kartu rodo kai kuriuos restauravimo problemų sprendimų pokyčius.

Šio straipsnio **tikslas** yra išanalizuoti ir remiantis šiuolaikinėmis paveldotvarkos nuostatomis įvertinti Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato, 1921–1940 m. veikusio Kaune Donelaičio g. 58, ir Zyplių dvaro rūmų restauravimą. Tikslui įgyvendinti pasitelkti pagrindiniai uždaviniai:

- ištirti pastatų eksterjere ir interjere atkurtų kompozicijų ir detalių mokslinį pagrįstumą;
- išnagrinėti autentiškų detalių ir substancijos išsaugojimo problemas;
- įvertinti pastatų restauravimo darbus, pasitelkus tarptautinių paveldotvarkos nuostatų pagrindu suformuotus vertinimo kriterijus;

¹⁵ „Venecijos chartija“, 16 str., in: Bernard M. Feilden, Jukka Jokilehto, *Pasaulio kultūros paveldo vietų bei vietovių priežiūros gairės*, Vilnius: Savastis, 1998, p. 117.

• palyginti šių pastatų restauravimo problemų sprendimo būdus su sovietmečiu vyravusiomis tendencijomis.

Taigi vertinant atliktus darbus pagrindinis dėmesys skiriamas atkurtų architektūrinių kompozicijų, atskirų detalių moksliniam pagrįstumui. Svarbiausiu vertinimo kriterijumi pasirinktas nuo XX a. pr. paveldotvarkos lauke sutinkamas¹⁶, 1964 m. tarptautiniu lygmeniu Venecijos chartijoje įteisintas¹⁷ ir vėlesniuose paveldo problemas analizuojančiuose dokumentuose bei veikaluose pabrėžiamas¹⁸ vienas pamatinių restauravimo principų – mokslinis problemų sprendimas. Pagal šį vertinimo instrumentą galima nustatyti, kiek restauruotas objektas artimas originalui, moksliskai pagrįstų sprendimų ir informacijos spragų užpildymo būdų išskyrimas leidžia geriau *perskaityti* restauruotus pastatus, atskirti autentiškus, originalui artimus ir improvizuotus fragmentus, geriau pažinti architektūrinio palikimo ypatybes ir įgalina atskleisti restauravimo proceso sudėtingumą. Gautų rezultatų palyginimas su kai kuriomis sovietmečiu susiklosčiusiomis tendencijomis parodo restauravimo proceso kaitos kryptis.

Tyrimui atlikti naudoti įvairūs moksliniai metodai. Analizuojant atliktų darbų pagrįstumą ir apimtis taikomi analitiniai, empiriniai, lyginamasis ir formalusis-rekonstrukciniai metodai. Teigiami ir neigiami aspektai išryškunami nagrinėjant, apibendrinant ir lyginant projekcinę medžiagą bei empirinių tyrimų duomenis. Gauti rezultatai įvertinami tarptautinių paveldotvarkos nuostatų kontekste.

Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato ir Zyplių dvaro įpaveldinimo procesui didelės reikšmės tu-

rėjo mokslininkų Nijolės Lukšionytės¹⁹ ir Vytauto Levandausko²⁰ istoriniai-architektūriniai tyrimai, tapę atspirties taškais tolesniam objektų moksliniam pažinimui ir jų paveldotvarkos koncepcijų parengimui. Šiame straipsnyje pristatant tiriamų pastatų raidą ir išskiriant jų savitumus taip pat vadovaujamasi minėtų mokslininkų darbais. Toliau reikia išskirti kitus svarbiausius tyrimo pagrindus tapusius šaltinius ir literatūrą. Paveldotvarkos koncepcijos ir darbai analizuoti pasitelkus architektūrinių tyrimų bei restauravimo projektinės medžiagos informaciją (išsamiau žr. šaltinių sąrašą). Svarbu pastebėti, kad atliktų darbų ataskaitos nėra parengtos, konkretaus objekto restauravimo ypatumai atsiskleidė lyginant architektūrinių tyrimų, projektinių siūlymų ir natūros duomenis. Pamatinis dokumentas, kuriuo vadovautasi atliekant vertinimą, – ICCOMOS 1964 m. priimta ir šiandien savo aktualumo dar nepraradusi architektūros paveldotvarką apibrėžianti Venecijos chartija²¹. Šiuolaikinės paveldotvarkos darbų sampratos ir autentiškumo kriterijų laukas praplėstas vadovaujantis ICCROM leidiniu *Pasaulio kultūros paveldo vietų bei vietovių priežiūros gairės*²². Vertinimo pagrindui formuoti didelės įtakos turėjo Salvadora Viñas Muñozo monografija, paradanti teigiamus ir neigiamus paveldotvarkos aspektus, išskirianti šiandieninius proceso prioritetus bei būdus situacijai gerinti ir atskleidžianti skirtingų autentiškumo sampratos traktavimų poveikį paveldotvarkos praktikai²³. Johno Earlo filosofiniai paveldo traktavimo ir priežiūros pūjviai įgalina atkreipti dėmesį į paveldotvarkos procesų poveikį pastatų vertei ir reikšmei, padeda įvertinti

¹⁶ Jukka Jokilehto, *A History of Architectural Conservation Theories. D. Phil. Thesis. University of York*, [interaktyvus], 1986, p. 376, [žiūrėta 2005 09 20], http://www.iccrom.org/ENG/e-docs/ICCROM_05HistoryofConservation.pdf.

¹⁷ „Venecijos chartija“, p. 115–117.

¹⁸ „The Canadian Code of Ethics“, in: John Earl, *Building Conservation Philosophy*, Shaftesbury: Donhead, 2006, p. 180–193; „The Burra Charter“, in: John Earl, *Building Conservation Philosophy*, Shaftesbury: Donhead, 2006, p. 164–178; Bernard M. Feilden, Jukka Jokilehto, *op. cit.*, p. 69.

¹⁹ Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, „Tvirtovės pastatai“, in: *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001, p. 46–48.

²⁰ Vytautas Levandauskas, „Dvarų sodybos“, in: *Lietuvos architektūros istorija*, t. 3: *Nuo XIX a. II dešimtmečio iki 1918 m.*, Vilnius: Savastis, 2000, p. 372.

²¹ „Venecijos chartija“, p. 115–117.

²² Bernard M. Feilden, Jukka Jokilehto, *op. cit.*

²³ Muñoz Salvador Viñas, *Contemporary Theory of Conservation*, Oxford: Elsevier Butterworth Heineman, 2005.

konkrečias restauravimo priemones²⁴. Jukos Johilekto mokslinė studija, atskleidžianti Europos paveldotvarkos raidą ir pamatinių metodų bei principų formavimosi aplinkybes, itin praplečia šiame lauke kylančių problemų ir pavojų ratą²⁵. Nagrinėjamuose objektuose atsiskleidusias teigiamas restauravimo kaitos slinktis padeda išryškinti darbo autorės monografija, skirta Lietuvos mūro architektūros restauravimo tyrimui ir vertinimui²⁶.

Toliau šiame straipsnyje pasitelkę aptartus mokslinius metodus ir tarptautinius paveldotvarkos dokumentus bei teoriniais veikalais pagrįstus kriterijus išanalizuosime ir įvertinsime Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato ir Zyplių dvaro rūmų restauravimą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTRŲ KABINETO PASTATO RESTAURAVIMO YPATUMAI

Ieškant priežasčių, lemiančių istorizmo architektūros reabilitavimą, pastebėta, kad nemažą poveikį konkretaus objekto eksterjero ir interjero restauravimui daro jo istorinė vertė. Taip XIX a. pabaigoje statytuose pastatuose veikusių svarbių Pirmosios Lietuvos Respublikos valstybinių institucijų – Lietuvos Respublikos Prezidentūros (Vilniaus g. 33) ir Ministrų kabineto – dėka restauruoti du pastatai Kaune. Šiame straipsnyje apsiribojama vieno šių objektų – Pirmosios Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto – pastato restauravimo analize.

1890 m. Naujamiestyje iškilusi Kauno m. tvirtovės inžinierių valdybos viršininko rezidencija atliepė to meto architektūros tendencijas, pasižymėjo nuosaikia, ryškių rusiškų bruožų turinčia istorizmo kompozicija. Iki XX a. 3 deš. pradžios rezidencijos plati centrinė dalis buvo dviaukštė, o siauri šoniniai sparnai vienaukščiai [1 il.]. 1921 m. lenkams okupavus Vilnių, pastate įsikūrė Lietuvos Respublikos Ministrų kabinetas, veikęs iki sovietinės okupacijos. 1922–1925 m., stokojant vietos, šoniniai fliigeliai buvo užstatyti antrais aukštais ir atsižvelgus į anks-

²⁴ John Earl, *Building Conservation Philosophy*.

²⁵ Jukka Jokilehto, *A History of Architectural conservation Theories*.

²⁶ Jolita Butkevičienė, *op. cit.*

1. Kauno tvirtovės inžinierių valdybos viršininko rezidencijos pagrindinio fasado projektas, in: Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001, p. 48. Pirminis šaltinis Rusijos centrinis valstybinis karo istorijos archyvas Maskvoje, f. 349, ap. 18, b. 7475

Headquarters of the Engineering Administration of the Kaunas Fortress

tesnės statybos darbuose panaudotas detales ir komponavimo principus suformuota vieninga kompozicija [2 il.]. 1930 m. antras aukštas perplanuotas ir pritaikytas užsienio reikalų ministro reprezentaciniam butui. Vėliau sovietmečiu pastate įsikūrė mokymo įstaigos, antrame aukšte buvo pakeista plano schema²⁷. Nepriklausomybės pradžioje pastatas kurį laiką buvo visiškai apleistas, pasukui perduotas Vytauto Didžiojo universitetui. Naujojo savininko iniciatyva 1998 m. buvo pradėti restauravimo ir pritaikymo darbai. Objektą atkuriant dirbo architektai Gintautas Prikockis, Asta Prikockienė, Kęstutis Mikšys ir Almantas Dumčius. Išskirtinė pastato istorinė vertė lėmė, kad restauruojant orientuotasi į 1930–1940 m. laikotarpį. Apleisto objekto fasadas buvo išlikęs pakankamai gerai, todėl darbų apimtis nebuvo didelė. Kaip teigiamą eksterjero tvarkymo aspektą reikia išskirti tinko restauravimą, kuriam naudotas pagal autentišką sudėtį ir

²⁷ Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*, p. 46–47.

2. Restauruoti tarpukario Ministrų kabineto pastato pietinis (gatvės) ir vakarinis fasadai, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Building of the interwar Cabinet of Ministers after restoration: the southern and the western façades

3. Restauruoti tarpukario Ministrų kabineto pastato rytinis ir šiaurinis (kiemo) fasadai, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Building of the interwar Cabinet of Ministers after restoration: the eastern and the northern façades

struktūrą pagamintas kalkinis skiedinys²⁸. Šis faktas rodo, kad sovietmečiu naudoto senajam mūrui netinkamo cemento dabar restauruojant vengiama. Svarbu akcentuoti ir teigiamą sprendimą – fasado plokštumas ir reljefines detales padengti skirtingo atspalvio geltonomis spalvomis [2, 3 il.]. Prieš keliolika metų įsigalėjęs vienspalvis pastelinis fasadų dažymas formuoja ne visai teisingą istorinės (neišskiriant istorizmo) architektūros vaizdą. Kaip rodo, deja, nespaltvota fotografinė medžiaga, tiek XIX–XX a. sandūroje, tiek ir tarpukariu fasadai dažyti šviesiomis ar tamsiomis spalvomis, nevengta naudoti ir dviejų tos pačios spalvos atspalvių arba kurti kontrastą skirtingais sienos plokštumos ir architektūrinių detalių koloritais²⁹. Akivaizdu, kad toks dažymo būdas, kai viename fasade naudojamos kelios skirtingos spalvos, reikalauja gerokai aukštesnės darbų kokybės ir yra brangesnis, todėl dažniau pasitelkiamas pigesnis vienspalvis variantas. Grįžtant prie Ministrų kabineto restauravimo, reikėtų pažymėti teigiamą poslinkį pastato kaip integralios visumos suvokimo link, tai atskleidžia iš pirmo žvilgsnio nelabai vertingos detalės – autentiškų krosnių kaminų išsaugojimas ir jų pritaikymas vėdinimo funkcijai. Palyginus neseniai restauruojant senamiesčių pastatus ir įrengiant modernią šildymo sistemą, neretai kaminai būdavo nugriaunami kaip nereikalingi elementai, ir taip buvo prarasta reikšminga pastato silueta ir bendrą senosios architektūros vaizdą bei miestovaizdį formuojanti dalis.

Taigi restauruojant buvusio Ministrų kabineto pastato fasadus didelių iššūkių nebuvo, o atida medžiagiškumui, detalėms ir spalvai suponuoja prielaidą apie teigiamus architektūros restauravimo kaitos procesus. Tai patvirtina ir interjero atkūrimo darbai. Perėmusi pastatą

²⁸ Fasadų restauracijos darbų specifikacija, in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui techninis projektas. Architektūrinė-statybinė dalis, t. 3, Kaunas: Kauno PRPI, 1998, p. 1.

²⁹ Vienas iš tokių leidinių, gerai (kiek tai leidžia nespaltvota fotografija) bylojančių apie pastatų spalvų įvairovę, yra Algimanto Miškinio, *Kaunas. Laisvės alėja*, Vilnius: Savastis, 2009.

Vytauto Didžiojo universiteto administracija planavo įkurti jame vieną savo fakultetą, tačiau vėliau buvo nuspręsta įrengti rektoratą, dėl veiklos specifikos sutraukiantį mažesnius interesantų srautus ir savo pobūdžiu artimesnį Ministrų kabinetui. Dėl tokio funkcijos pakeitimo pavyko pakankamai optimaliai suderinti pasirinkto istorinio laikotarpio restauravimą ir pritaikymą naujoms reikmėms. Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpį reprezentuojantis interjeras buvo atkurtas pasitelkus autentišką informaciją, archyvinius, architektūrinių tyrimų ir ikonografinius duomenis. Reikia pastebėti, kad 4 deš. pertvarkant pastatą, interjerų kompozicijos buvo kuriamos kaip darni visuma, jungianti carinį palikimą (lubų puošyba, durys ir kitos smulkesnės detalės) ir tuometes interjero tendencijas. Todėl ir restauruojant objektą stengtasi išsaugoti ir atkurti tuo metu suformuotą skirtingų laikmečių kompozicinę vienovę³⁰. Visų pirma, buvo atstatyta vidaus planinė struktūra: išardytos vėlyvos pertvaros, sugrąžintos panaikintos durų angos, naujai įrengtos sovietmečiu demontuotos pertvaros. Kadangi dauguma krosnių sovietmečiu buvo sunaikintos, dviejuose šių šildymo įrenginių vietose, pritaikant patalpas rektoratui, buvo įrengtos durys: pirmo aukšto pietrytinėje dalyje (čia įsikūrusi Akademinių reikalų tarnyba) ir antro aukšto vidurinėje dalyje (dab. studijų prorektorius kabinetą) patalpose³¹. Tokiu būdu gerinant funkcinius ryšius nebuvo pažeista autentiška sienų substancija. Svarbu akcentuoti, kad pavyko išsaugoti pagalbinės laiptinės XIX a. pabaigos lietus ketaus laiptus [4 il.]. Pagal pirminį restauravimo projektą, pastate ketinant įkurti fakultetą, dėl didelių studentų srautų šie laiptai turėjo būti pakeisti gelžbetoniniais³², tačiau pritaikant pastatą rektoratui,

4. Išsaugotų autentiškų ketaus laiptų fragmentas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Authentic cast iron staircase (the Gubernia period)

svarbus autentiškas funkcinės įrangos mazgas liko savo vietoje. Tuo tarpu pagrindinės laiptinės autentiški laiptai buvo sunaikinti sovietmečiu, todėl čia įrengti nauji mediniai. Medžiagos pasirinkimą lėmė sienose išlikusios pakopų žymės, o siekiant neužgožti restauruotos laiptinės sienų polichromijos sumontuota stiklinė atitvarinė sienelė.

Toliau atkuriant Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpio interjerą daugelyje patalpų pagal likusių informaciją buvo suklotas autentiškus raštus atkartojantis parketas, o geros kokybės senieji fragmentai išsaugoti [10, 11, 12 il.]. Kaip byloja archyvinė medžiaga, antro aukšto vaikų kambariuose ant lentų buvo paklotas lino-leumas, analogišką dangą ketinta įrengti restauruojant šias patalpas³³, tačiau vėliau sprendimas pakeistas ir čia taip pat suklotas parketas. Tuo tarpu buvusiose pirmo aukšto sanitarinėse patalpose, įrengiant darbo kabinetą,

VDU tarptautinės teisės ir politikos mokslų institutui: Eskinis projektas, Kaunas: Kauno PRPI, 1998.

³³ Restauracijos darbų ir medžiagų specifikacija – I a., in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui techninis projektas. Architektūrinė-statybinė dalis, t. 3, Kaunas: Kauno PRPI, 1998, l. 1–2.

³⁰ Restauravimo koncepcija, in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui techninis projektas. Architektūrinė-statybinė dalis, t. 3, Kaunas: Kauno PRPI, 1998.

³¹ Restauracijos darbų ir medžiagų specifikacija – I a., in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui techninis projektas. Architektūrinė-statybinė dalis, t. 3, Kaunas: Kauno PRPI, 1998, l. 4.

³² Preliminarių pirmo aukšto remonto-montavimo darbų aprašas, in: Buvusio Ministrų kabineto pastato Kaune pritaikymo

5. Restauruota antro aukšto laukiamojo patalpa, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Waiting room of the first floor after the restoration

7. Restauruotos pagrindinės laiptinės tarpukario lubų dekoru fragmentas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Detail of the restored early twentieth-century décor

6. Restauruotos pagrindinės laiptinės XIX a. pab. sienų dekoru fragmentas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored nineteenth-century décor of the main staircase

autentiškos betono plytelės pakeistos analogiško dydžio ir spalvos akmens masės plytelėmis, o senosios panaudotos restauruojant kitų pagalbinių patalpų analogišką grindų dangą³⁴. Natūros tyrimai, archyvinė ir ikonografinė medžiaga tapo pagrindu pastato vidinių sienų apmušalams atkurti. Reprerentacinių patalpų apmušalai parinkti artimi išlikusiems fragmentams [10, 11, 12 il.], o patalpoms, kur trūko konkrečios informacijos arba neturėjusioms išskirtinio reprerentacinio statuso, pritaikyti XX a. 4 deš. tendencijas atliepiantys tapetai [5 il.]. Pagrindinės laiptinės sienos vertingos kaip konservuotas ir restauruotas XIX a. pabaigos sienų dekoravimo pavyzdys [6 il.], tuo tarpu šios patalpos lubos demonstruoja atidengtą ir sutvarkytą XX a. 4 deš. sukurtą kompoziciją³⁵ [7 il.]. Kitose patalpose atkuriant Pirmosios Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato interjerą restauruoti tuo metu lubas puošę pirmojo pastato raidos etapo (XIX a. pab.) plafonai [5, 8 il.], karnizai, frizai [10, 11 il.] ir XX a. 3 deš. pristatytose patalpose suformuoti savo

³⁴ *Ibid.*, l. 4.

³⁵ *Ibid.*, l. 2.

8. Restauruotas tambūro XIX a. pab. lubų plafonas ir XX a. pr. šviestuvai, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored nineteenth-century platform ceiling and a twentieth-century chandelier

laikmetį reprezentuojantys analogiškų tipų puošybos elementai³⁶ [12 il.]. Svarbu pabrėžti keletą teigiamų iki tol paveldotvarkos lauke retai pasitaikiusių faktų: čia didelis dėmesys buvo skirtas medinių langų, durų, angų medinėms panelėms atkurti [11 il.] ir išsaugoti smulkias žalvarines detales: vyrius, sklendes [9 il.], kabliukus.

Norint geriau atskleisti šio objekto restauravimo iššūkius ir jų sprendimus pravartu aptarti didelę istorinę vertę turinčių patalpų – pirmo aukšto buvusios Posėdžių salės, Ministro pirmininko kabineto ir Užsienio reikalų ministro priimamojo – svarbiausius atkūrimo momentus. Autentiška Posėdžių salės erdvė [10 il.] atsivėrė išardžius sovietmečiu įrengtą pertvarą, kuri suskaidė reprezentacinę patalpą į dvi savarankiškas dalis. Po šių demontavimo darbų buvo restauruotas sovietmečiu vykdytų perplanavimų metu apnaikintas lubų lipdybinis karnizas. Šiaurinėje sienoje buvo atstatytos į lauko reprezentacinį priėmimą vedusios durys, pagal autentišką informaciją atkurtas grindų parketas. Sienas išklįjavus tamsiai raudonos spalvos solidžiais apmušalais, parinkus atkuriamą

³⁶ *Ibid.*, l. 3.

9. Konservuotas autentiškas lango uždarymo mechanizmas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Preserved authentic mechanism of the window lock

laikmetį reprezentuojančius baldus ir užuolaidas buvo atgaivintas salės reprezentacinis vaizdas³⁷ [10 il.]. Šiuo metu čia veikia Vytauto Didžiojo universiteto istorijai skirta ekspozicija.

Greta Posėdžių salės, pietinėje pusėje, buvo Ministro pirmininko kabinetas. Vientisa autentiška patalpos erdvė buvo atkurta išardžius sovietmečiu įrengtą pertvarą, vakarinėje sienoje restauruota išlikusi autentiška krosnis [11 il.] (kaip jau minėta, kiti šio tipo šildymo įrenginiai sunaikinti sovietmečiu). Vadovaujantis autentiška medžiaga restauruotas grindų parketas, lubų karnizas ir dekoratyviniai apvadai. Sienų apmušalai pagaminti pagal originalius fragmentus. Siekiant sukurti Pirmąją Lietuvos Respublikos laikotarpį reprezentuojančią aplinką, parinkti šiandieninę patalpos paskirtį tenkinantys ir kartu XX a. pirmos pusės reprezentacines interjero tendencijas atliepiantys klasikinių formų baldai³⁸ [11 il.]. Po restauravimo buvusiam Ministro pirmininko kabinetui dirbo Universiteto senatas. Tokia funkcija atitiko istorinės

³⁷ *Ibid.*, l. 1–4.

³⁸ *Ibid.*

10. Restauruota Posėdžių salė,
Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Conference hall after restoration

11. Restauruotas Ministro pirmininko kabinetas,
Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Prime Minister's office after restoration

erdvės eksponavimo galimybes: senatas rinkdavosi kelis kartus per metus, o likusiu laisvu laiku čia galėdavo vykti ekskursijos. Tačiau plečiantis universitetui labai ėmė trūkti patalpų, todėl šiuo metu čia vyksta paskaitos studentams. Dėl tos pačios priežasties iš autentiškos aplinkos – antro aukšto šiaurinėje dalyje esančio kabineto – iškeltas S. ir S. Lozoraičių muziejus. Lozoraičių šeimos dovanoti Pirmosios Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro Stasio Lozoraičio vyresniojo daiktai (rašomasis stalas³⁹, krėslas⁴⁰ medinis kryžius⁴¹, stalinis šviestuvas⁴², rašomoji mašinėlė⁴³, du skylamušiai⁴⁴, Dante's Alighieri balto marmuro biustas⁴⁵ ir vertingi dviejų dailininkų Kazimiero Žoromskio⁴⁶ bei Jono Mackevičiaus⁴⁷ paveiksliai) sudarė memorialinės ekspozicijos kūrimo pagrindą. Per keliolika metų muziejus sukaupė nemažai vertingos informacijos, autentiškų eksponatų, išskirtinių knygų, tačiau šiuo metu didžioji dalis jų saugoma fonduose, o keli iš minėtų S. Lozoraičio daiktų perkelti į buvusį Ministro pirmininko kabinetą. Dabar užsienio reikalų ministro darbo patalpoje įrengtas prorektorius kabinetas. Toks sprendimas nėra geras. Visas pastatas yra unikalus, didelę istorinę vertę turintis objektas – Pirmosios Lietuvos Respublikos Ministrų kabinetas. Universitetas įdėjo daug lėšų ir pastangų atkurdamas tą laikmetį reprezentuojantį interjerą, sukaupė vertingų eksponatų, tačiau šiuo metu istorine ir architektūrine prasme svarbios informacijos sklaida nėra pakankama. Ministro pirmininko kabinetą pavertus auditorija, kurioje nuolatos vyksta paskaitos, visuomenei jos lankymas

³⁹ Stasio Lozoraičio rašomasis stalas, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 1.

⁴⁰ Stasio Lozoraičio krėslas, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 2.

⁴¹ Stasio Lozoraičio medinis kryžius, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 7.

⁴² Stasio Lozoraičio stalinis šviestuvas, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 17.

⁴³ Stasio Lozoraičio rašomoji mašinėlė, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 5.

⁴⁴ Stasio Lozoraičio skylamušiai, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 12, 13.

⁴⁵ Dante's Alighieri biustas, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 6.

⁴⁶ Kazimiero Žoromskio paveikslas, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 3.

⁴⁷ Jono Mackevičiaus paveikslas, in: *ibid.*, f. 1, ap. 12, Nr. 4.

yra labai ribotas. Tuo tarpu S. ir S. Lozoraičių muziejui (kaip ir bet kuriai kitai memorialinio pobūdžio ekspozicijai) geriausiai tinkama vieta yra autentiška aplinka, kurioje visi daiktai ir pasakojimai įgauna suprantamesnę bei gilesnę prasmę, labiau veikia lankytoją. Todėl reikia tikėtis, kad aptarti pakeitimai yra laikini, ir istorinės informacijos sklaidos labai problemos bus išspręstos iki 100-ųjų Lietuvos Nepriklausomybės metinių.

Kalbant apie interjerų atkūrimą, kaip teigiamą pavyzdį reikia išskirti buvusio Užsienio reikalų ministro priimamojo, dar vadinto „Žydrąja sale“, restauravimą. Darbų pagrindimui pasitarnavo 1930 m. architekto Vladimiro Dubeneckio parengti planai, inventoriaus sąrašai, natūros duomenys ir paskutiniu nepriklausomybės dešimtmečiu čia vykusių pokylių fotografijos⁴⁸. Vadovaujantis V. Dubeneckio planu, išardžius sovietmečiu įrengtą sieną sugrąžinta autentiška patalpos erdvė [12 il.]. Pietinėje pusėje atstatyta tam laikotarpiui būdinga stumdoma pertvara ir tokiu būdu salės erdvė išplėsta sujungiant ją su gretimu kabinetu. Ikonografinė medžiaga ir autentiški likučiai leido parinkti originalui artimus lelijų raštų sienų apmušalus. Autentiški fragmentai suteikė pakankamai informacijos grindų parketui, lubų karnizui, frizui, savito geometrinio piešinio plafonui, o fotografijos langų užuolaidų pobūdžiui, drapiruočių tipui atkurti⁴⁹. Taip patalpa įgavo „Žydrąjai salei“ artimą vaizdą [12 il.].

Taigi moksliskai pagrįsto, kruopštaus restauratorių darbo dėka buvo atkurtas istorine ir menine prasme vertingas Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto patalpų interjeras. Svarbu akcentuoti, kad pritaikant pastatą naujoms reikmėms buvo išvengta esminių nukrypimų nuo atkuriamąjį laikmetį reprezentuojančio plano ir autentiškos medžiagos ardymo. Pirmosios Lietuvos Respublikos laikotarpio patalpų struktūrai nepakenkė ir abiejų aukštų šiaurės rytiniame kampe padaryti nedideli pertvarkymai: čia buvo įrengti sanitariniai mazgai, pagalbinės patalpos. Vienoje antro aukšto pagalbinėje patalpoje neišvengta

12. Restauruotas Užsienio reikalų ministro priimamasis „Žydrąja sale“, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Prime Minister's reception room after restoration

butaforijos: čia vietoj autentiškų sijų pritvirtinta iš lentų suformuota imitacija⁵⁰.

Natūralu, kad pastate veikęs Ministrų kabinetas ir ryškių politinių asmenybių Lozoraičių šeimos gyvenimas įpareigojo elgtis pagarbiai ir nenuklysti nuo esminių mokslinio restauravimo principų. Todėl galima daryti prielaidą, kad tokių išskirtinių istorinių verčių pastatų restauravimas gali prisidėti prie pagarbesnio požiūrio į palyginti neseną paveldą. Teigiamai šio objekto restauravimą įvertino ir Europos paveldo federacija „Europa Nostra“, kuri 2004 m. „už pagrįstą kompleksinę valstybinės reikšmės pastato restauravimą, ypatingą dėmesį

⁴⁸ Aiškinamasis raštas, in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui, p. 1.

⁴⁹ *Ibid.*, p. 1–2.

⁵⁰ Restauracijos darbų ir medžiagų specifikacija – I a., in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui techninis projektas. Architektūrinė-statybinė dalis, t. 3, Kaunas: Kauno PRPI, 1998, l. 6.

13. Apleistų Zyplių dvaro rūmų šiaurinis (galinis) ir rytinis fasadai, Vido Cikanos nuotrauka, 2002

Northern and eastern façades of the abandoned Zypliai manor palace

14. Apleistų Zyplių dvaro rūmų vakarinis fasadas, Vido Cikanos nuotrauka, 2002

Western façade of the abandoned Zypliai manor house

15. Restauruotų Zyplių dvaro rūmų rytinis fasadas ir pietinio fasado fragmentas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Zypliai manor house, the eastern and the western façades after restoration

skiriant interjero autentiškumo išsaugojimui“ apdovanojo buvusį LR Ministrų kabineto pastatą Kaune ir visą prie šio objekto dirbusią restauratorių, tyrėjų bei projektuotojų komandą⁵¹.

ZYPLIŲ DVARO RŪMŲ RESTAURAVIMAS. TEIGIAMŲ IR NEIGIAMŲ ASPEKTAI

Bandant atsakyti į klausimą, ar nepriklausomybės metais architektūros restauravime giliau įsitvirtina mokslinio pagrįstumo, autentiškos medžiagos išsaugojimo kriterijai, verta atidžiau pastudijuoti Šakių rajone Lukšių gyvenvietės pakraštyje įsikūrusio Zyplių dvaro rūmų paveldotvarkos darbus. Sodybos praeitis Lietuvos dvarų paveldo kontekste neišsiskiria ypatingomis istorinėmis, kultūrinėmis vertėmis, tačiau rūmų neobarokinė architektūrinė kompozicija buvo pakankamai išraiškinga⁵². Dvaras pradėtas formuoti palyginus vėlai, XIX a. antroje

⁵¹ „Pirmojo Lietuvoje Europa Nostra apdovanojimo įteikimas už Kauno Vytauto Didžiojo universiteto rektorato restauravimą“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], http://www.heritage.lt/naujienos/2004/europa_nostra_vdu.htm.

⁵² Vytautas Levandauskas, *op. cit.*, p. 372.

16. Restauruotų Zyplių dvaro vakarinis fasadas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored western façade of the Zypliai manor house

pusėje. Savininko Jono Bartkovskio pastatyti plytiniai vienaukščiai rūmai buvo kuklios klasicizmo bruožų turinčios architektūros⁵³. XIX–XX a. sandūroje tuomečio savininko Tomo Potockio iniciuoto pertvarkymo metu buvo išplėsta pastato planinė-tūrinė struktūra, fasadams suteikta neobaroko bruožų: galuose pristatyti dviauksčiai priestatai su mansardomis, senasis korpusas uždengtas mansardiniu stogu⁵⁴. Kitas tvarkymo etapas prasidėjo tik praėjus šimtui metų, o iki tol pastaruosius kelis dešimtmečius pastatas nyko neprižiūrimas [13, 14 il.]. Šiandiniame Lietuvos dvarų paveldosaugos lauke Zyplių restauravimo atvejis išsiskiria visuomenine iniciatyva, gerai atskleidžia Lietuvoje sunkiai, iš lėto pasireiškiantį vieną iš svarbiausių šiuolaikinės paveldosaugos principų – aktyvų vietos bendruomenės dalyvavimą išsaugojimo,

tvarkymo procese⁵⁵. Bendraminčius sutelkė Lukšių seniūnas tautodailininkas Vidas Cikana⁵⁶, svarbiausias šio paveldo objekto restauravimo darbų iniciatorius ir dvaro kultūrinės veiklos organizatorius. Sodybos sutvarkymu pradėta rūpintis 1996 m., tačiau procesas buvo ilgas, rūmai ir kiti pastatai, priklausomai nuo lėšų, tvarkyti atskirais etapais. Iš pradžių apsiribota priešavariniais darbais ir tik 2009 m. gavus Europos Sąjungos paramą pradėtas reikšmingiausias restauravimo etapas (projekto vadovė – Nijolė Kazakevičiūtė). Šiandien yra restauruoti dvaro rūmai, dvi ofisinės, virtuvė, arklidė, ratinė. Toliau aktualu patyrinėti sudėtingiausius rūmų tvarkymo darbus, kurie

⁵³ 153 įdomiausi Lietuvos dvarai, sud. Danguolė Kondratienė, Vytautas Kondratas, Kaunas: Terra Publica, 2011, p. 224.

⁵⁴ Vytautas Levandauskas, *op. cit.*, p. 373–374.

⁵⁵ Muñoz Salvador Viñas, *Contemporary Theory of Conservation*, Oxford: Elsevier Butterworth Heineman, 2005, p. 70–71.

⁵⁶ 2010 m. Vidas Cikana savo ilgametę patirtį, sukauptą Zyplių dvaro išsaugojimo procese, išdėstė VDU Menų fakultete parengtame darbe „Zyplių dvaras: istorinė-architektūrinė raida ir panauda“ (vad. J. Butkevičienė).

17. Restauruoto rytinio fasado centrinės dalies fragmentas: terasa, langų apvadai ir sandriakai, karnizai bei kitos architektūrinės detalės, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Central part of the restored eastern façade of the Zypliai manor house

18. Atstatytas rytinio fasado balkonas ir metalinės konsolės, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Reconstructed balcony and metal consoles of the eastern façade

19. Liukarnos ir ją rėminusių volių autentiškas vaizdas, Vido Cikanos nuotrauka, 2002

Authentic view of the lucarne framed by volutes

20. Restauruota liukarna, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored lucarne

apėmė pastato fasado ir nemažos dalies interjerų restauravimą. Objekto paveldotvarkos koncepcija buvo suformuota XIX–XX a. sandūros neobarokinę rūmų architektūrą traktuojant kaip vieningą visumą, vienodą dėmesį skiriant interjero ir eksterjero kompozicijoms atkurti netaikant žalingos vertingų, mažiau vertingų ir nevertingų architektūrinių elementų atrankos. Nevienodas detalių išlikimo laipsnis lėmė skirtingus restauravimo problemų sprendimo būdus. Restauruojant pastatą sustiprinta autentiška stogo konstrukcija, vadovaujantis mikrochemine analize viršutinė stogo dalis uždengta cinkuota skarda, apatinė mansardinio stogo juosta, sekant išlikusiais autentiškais duomenimis, – čerpėmis⁵⁷ [15, 16 il.]. Stipriai apnykusi rytinio fasado įėjimo terasa atkurta pagal likučius ir ikonografinę medžiagą⁵⁸ [17 il.]. Čia padaryti medžiaginiai pakeitimai – vietoj smiltainio naujos baliustrados suformuotos iš gelžbetonio, o terasos keraminės plytelės prisilaikant autentiško piešinio pakeistos akmens masės plytelėmis. Šie – vienas dėl taupumo, kitas dėl ilgaamžiškumo – sprendimai nedarė neigiamo poveikio restauruotai architektūros kompozicijai. Tačiau iškyla kita problema – Lietuvos klimatinėmis sąlygomis tinka tik aukštos kokybės, nuolatinės orų kaitos *nebijantys* gelžbetoniniai gaminiai. Deja, baliustrados, praėjus tik keleriems metams nuo įrengimo, jau įskilusios. Toliau tęsiant rūmų restauravimo nagrinėjimą, greta gausių teigiamų faktų, išryškėja ir atskiri nepagarbaus elgesio su autentiška medžiaga atvejai. Vienas tokių rytiniame fasade atkurti sunykę šoninių korpusų balkonai. Jų buvimą liudijo išlikusios metalinės dekoratyvinės konsolės ir fotografijos⁵⁹. Vadovaujantis minėta autentiška informacija, atkurtos abiejų balkonų konsolės, o ikonografinė medžiaga padėjo atstatyti balkonų formą ir baliustradų atitvaras [15, 18 il.]. Toks sunykusių detalių atkūrimo būdas yra patikimas, užtikrinantis autentiškiems labai artimų fragmentų atkūrimą. Tačiau čia reikia pastebėti,

⁵⁷ Zyplių dvaro sodybos rūmai. Priešavariniai ir restauravimo darbai, Vilnius: Projektavimo ir restauravimo institutas, 2002, (p. numeracija nenuosekli).

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*

21. Restauruoto vakarinio fasado šiaurinė dalis, gerai matosi autentiškas stogelio metalinis rėmas, restauruoti langų apvadai ir sandriakai, mentės, tarpaukštinis antablementas, pastogės parapetas, metaliniai stogą puošiantys rutuliai ir kitos detalės, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

North part of the restored western façade

kad pradėjus pastato tvarkymo darbus dvi iš trijų autentiškų konsolių dingę, todėl teko gaminti jau ne vieną, bet tris trūkstamas detales⁶⁰. Taigi čia kyta retorinis klausimas apie darbų atlikėjų sąžiningumą. Kitas neigiamas pavyzdys – neišsaugotos ir neatkurtos dviaukščių korpusų liukarnas rėminusios voliutos. Šios kompozicijai svarbios detalės buvo išlikusios prie vienos iš liukarnų [19, 20 il.]. Todėl restauravimo projekte buvo numatyta atstatyti ir sunykusias, tačiau procedūra nebuvo įtraukta į darbų sąmatą. Kaip teigia restauravimo darbų metu objektu besirūpinęs V. Cikana, papildomas finansavimas detalėms atkurti nebuvo skirtas, tačiau liūdniausia, kad restauruojant pastatą buvo sunaikintos autentiškos voliutos⁶¹. Šiandien rūmų bendrame kompoziciniame kontekste liukarnos išsiskiria savo neišbaigtumu [15 il.].

⁶⁰ Interviu su Vidu Cikana, Zyplių dvaras, 2016 08 28, užrašė Jolita Butkevičienė.

⁶¹ *Ibid.*

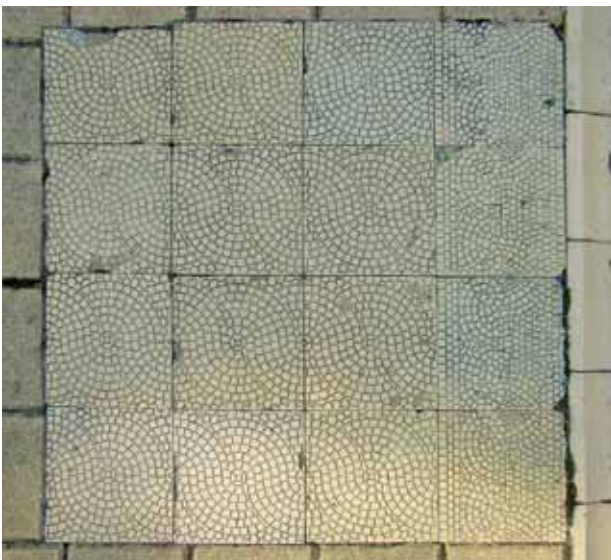
22. Autentiško vakarinio fasado įėjimo stogelio vaizdas prieš restauravimą, Vido Cikanos nuotrauka, 2002

Authentic view of the marquee of the western façade before restoration

23. Restauruotas vakarinio fasado įėjimo stogelis, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Marquee of the western façade after restoration

24. Restauruojant išsaugoti autentiškos klinkerinės nuogrindos likučiai, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Remains of the authentic clinker pavement have been restored

Kaip teigiamus pavyzdžius galima išskirti likusių fasadų detalių restauravimą. Nemaža dalis pastato pastogę juosiančio karnizo ir atiko, taip pat šoninius korpusus skaidančio tarpaukštinio karnizo buvo išlikusi neblogai, todėl elementai restauruoti sekant jų pačių pavyzdžiu, autentišką informaciją papildant ikonografinę medžiagą [15, 16, 21 il.]. Analogiškai atkurti angų apvadai, sandriškai ir pastogę puošiantys metaliniai rutuliai⁶² [15, 16, 17, 21 il.]. Svarbu pastebėti, kad vakariniame fasade išliko originali, geros būklės metalinė dekoruota stogelio konstrukcija ir ją dengusio rifliuoto stiklo likučiai [22 il.], pagal kuriuos buvo parinkta nauja stiklinė danga [23 il.]. Sienų danga atkurta vadovaujantis daugiau šiandieninėmis estetinėmis nuostatomis, tačiau toks sprendimas leido sukurti autentiškai artimą vizualinę išraišką. Polichrominiai tyrimai parodė, kad pirminiais pastato istoriniais etapais fasadai galėjo būti nedažyti, niūrokai pilkos tinko spalvos⁶³. Restauruojant pastatui parinktas švelnesnių pilkų atspalvių derinys: cokolis tamsesnio, likusi

⁶² Zyplių dvaro sodybos rūmai.

⁶³ Rūmai. Priešavariniai ir restauravimo darbai. Polichromijos tyrimai, Vilnius: Projektavimo ir restauravimo institutas, 2002.

25. Restauruota valgomojo patalpa,
Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored dining room

dalis šviesesnio kolorito [15, 16 il.]. Taigi galima konstatuoti, kad rūmų išorės restauravimo projektas pagrįstas atida tiek visai kompozicijai, tiek atskiroms detalėms. Čia kaip teigiamą pavyzdį galima išskirti ir autentiško klinkerio nuogrindos fragmento išsaugojimą [24 il.]. Tačiau, kaip jau minėta, restauravimo procese kol kas dar pastebima ir neigiamų veiksmų.

Toliau tyrinėjant rūmų restauravimą išaiškėjo, kad dalis interjerų atkurta pakankamai tiksliai, kiek leido autentiškos ir mokslinės informacijos kiekis. Pagrindiniais atspirties taškais tapo natūros duomenys, 1972 bei 1988 metais atlikti matavimai ir ikonografinė medžiaga⁶⁴, tačiau tais atvejais, kai spragoms užpildyti patikimų duomenų nebuvo, pasitelktos analogijos arba kūrybiniai sprendimai. Pastato vidus beatodairiškai pradėtas naikinti sovietmečiu, kai čia gyvenantys žmonės sukūreno duris, vidines langines, sienų paneles ir kitas medines interjerų detales. Nepriklausomybės metais rūmams ištuštėjus per kiaurą stogo dangą patenkantys krituliai ir čia

⁶⁴ Zypių dvaro sodybos pritaikymas kultūriniam turizmui. Investicinis projektas, Vilnius: Nacionalinių projektų rengimas, 2009, (p. numeracija nenuosekli).

26. Restauruota šokių salė,
Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored dance hall

užklystantys žmonės toliau žalojo autentišką palikimą⁶⁵. Nepaisant didelių praradimų, daugiausia patikimos informacijos buvo surinkta apie reprezentacinių centrinių rūmų patalpų autentiškus interjerus. Didžiąja dalimi buvo atstatytas pirmo aukšto išplanavimas. Atsižvelgiant į pritaikymo šiandieniniams poreikiams specifiką, kai kurios patalpos (miegamasis ir kitos smulkesnės) nebuvo atkurtos, tačiau atgaivinti pagrindiniai kambariai⁶⁶. Buvusio valgomojo mediniai sienų paneliai atkurti pagal ikonografinę ir matavimų medžiagą. Autentiška ažuolinė sienų danga buvo nedažyta, todėl iš medžio masyvo padaryta originalui artima naujoji palikta natūrali, o atkurtos vidinės langinės, durys, derinant prie panelių, taip pat nedažytos⁶⁷ [25 il.]. Toks mokslinė informacija nepagrįstas sprendimas nedaro didelės žalos autentiško interjero suvokimui, kita vertus, įgyvendinta traktuotė gali būti ir teisinga. Autentiškam gana artimas ir atkurtas šokių salės interjeras. Čia vadovaujantis istorinių ir architektūrinių tyrimų, matavimų ir ikonografinė medžiaga

⁶⁵ Interviu su Vidu Cikana.

⁶⁶ Zypių dvaro sodybos pritaikymas kultūriniam turizmui.

⁶⁷ *Ibid.*

27. Restauruota šokių salės rozetė su stilizuotu šviestuvu,
Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored rosette with a stylized chandelier

28. Restauruotas svečių kambarys,
Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Restored guest room

sienos buvo padengtos raudonos spalvos apmušalais⁶⁸, įrengti mediniai polangių paneliai [26 il.], rekonstruota augalinių motyvų rozetė⁶⁹ [27 il.]. Svečių kambarys žalios spalvos apmušalais išklijuotas taip pat pagal istorinių ir architektūrinių tyrimų informaciją⁷⁰ [28 il.]. Kabineto sienų spalva atkurta pagal polichrominius tyrimus⁷¹.

Autentiško parketo likučiai leido nustatyti buvusį piešinį ir pasitarnavo naujai analogiškai ažuolinei dangai atkurti visoje reprezentacinėje rūmų dalyje [25, 26 il.]. Tuo tarpu koridoriaus ir pagalbinių patalpų grindis dengiančios pakankamai gerai išlikusios XIX–XX a. sandūroje suklotos plytelės buvo restauruotos atkuriant sunykusius fragmentus, sutvarkant įtrūkimus⁷² [29 il.]. Svarbu pabrėžti, kad pastaruoju metu restauruojant pastatus atsisakoma sovietmečiu susiklosčiusios autentiškų medinių architektūrinių detalių naikinimo praktikos. Kaip minėta, toks elgesys dažniausiai buvo taikomas atkuriant pirminių pastato sluoksnių architektūrą, kai objekte būdavo išvalomi visi kitų laikmečių ženklai, tai ilgainiui galėjo prisidėti prie ydingos, nepagrįstos XIX a. interjerų griovimo tradicijos. Kita vertus, svarbus ir tas faktorius, kad dažnai naują medinę detalę pagaminti būdavo greičiau, nei restauruoti senąją. Tad įvairūs aspektai lėmė autentiškų medinių elementų naikinimą. Besiformuojančias teigiamas tendencijas gerai iliustruoja nagrinėjamas atvejis, kada rūmuose ir kituose dvaro pastatuose medinės detalės ir konstrukcijos, kai buvo įmanoma, restauruotos, o trūkstamos ar sudūlėjusios dalys pakeistos vadovaujantis autentiška informacija. Rūmuose pavyko išsaugoti ir restauruoti pirmą ir antrą aukštą jungiančius dvejus medinius laiptus⁷³ [30 il.]. Šimtametės laiptų pakopos buvo geros būklės, atkurti reikėjo porankius ir baliasinas. Pastarasis elementas

⁶⁸ Elvyra Vaitulevičienė, *Zyplių dvaro sodyba. Istoriniai-meminiai tyrimai*, 1973, in: Vilniaus apskrities archyvas, f. 5, b. 824.

⁶⁹ Zyplių dvaro sodybos pritaikymas kultūriniam turizmui.

⁷⁰ Elvyra Vaitulevičienė, *op. cit.*

⁷¹ Zyplių dvaro sodybos pritaikymas kultūriniam turizmui.

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*

29. Restauruoto pirmo aukšto koridoriaus fragmentas, matosi dalis konservuotų ir suremontuotų grindų plytelių dangos bei pagal autentiškas pagamintų durų fragmentai, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Fragment of the restored corridor on the ground floor

atgamintas pagal vieną išsaugotą pavyzdį, porankiai kurti derinant prie laiptų kompozicijos ir atsižvelgiant į funkcinis reikalavimus⁷⁴. Taip pat buvo restauruotos arba pagal autentiškus pavyzdžius atkurtos medinės durys [31 il.], langų rėmai, angokraščių paneliai, apvadai, vidinės langinės, palangės, grindjuostės. Netinkamos naudoti medinės detalės buvo išsaugotos, kai kurios jų lankytojams pristatomos kaip eksponatai. Taigi nemažas kiekis moksliskai pagrįstos informacijos lėmė, kad buvo atkurti artimi autentiškiems svarbiausių rūmų patalpų interjerai. Tačiau kai kuriais atvejais informacijos stokos problemos buvo sprendžiamos pasitelkus analogijas ir kūrybiškai. Vadovaujantis XIX a. – XX a. pr. pavyzdžiais sukurtos patalpų krosnys, laisvai interpretuojant sukomponuotos lubų rozetės, pritaikyti šviestuvai [27 il.]. Reikia pripažinti, kad kartais analogijos ir kūrybinė interpretacija yra galimos (pvz., krosnių įrengimas buvusiose vietose perteikia pirminiam artimesnį interjero vaizdą nei paliktos tuščios nišos ar sienos), tačiau tokie

⁷⁴ Interviu su Vidu Cikana.

30. Restauruotų medinių laiptų fragmentas, pakopos išlikusios autentiškos, balesinos ir porankiai restauruoti, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Fragment of the wooden staircase after restoration

31. Restauruoto antro aukšto koridoriaus fragmentas, durys – autentiškos, pirmam aukštui artimų grindų plytelių danga įrengta pagal priešgaisrinius reikalavimus, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Fragment of the restored corridor on the first floor

32. Tvarkomo amatininkų namo smėliasrove nuvalytos sienos fragmentas, Jolitos Butkevičienės nuotrauka, 2016

Walls of the craftsmen's house after sandstorm cleaning

sprendimai turi būti ne pagrindiniai, o išimtiniai restauravimo problemų sprendimo būdai, o naujadarai negali būti pristatomi kaip originalai.

Restauruojant rūmus centrinės dalies mansardinis ir šoninių korpusų antrieji bei mansardiniai aukštai pritaikyti ekspozicijų reikmėms, tačiau kartu išsaugoti ir restauruoti autentiški elementai: tarpaukštinė perdanga, durys, kaminų skliautinės konstrukcijos, sienų tinko plotai [31 il.].

Kituose ansamblio objektuose darbų apimtis, palyginus, buvo nedidelė, tačiau ir čia restauravimas pagrįstas autentiška informacija. Reprerentacinėje zonoje esančių dviejų oficinų ir virtuvės fasadai, ūkinėje zonoje – arkli-dės ir vežiminės pastatai restauruoti vadovaujantis panašiais principais kaip ir rūmai: naudotos autentiškoms žalingo poveikio nedarančios medžiagos, trūkstami elementai atkurti pagal išlikusius originalius fragmentus. Iš bendro konteksto išsiskiria buvęs amatininkų dirbtuvės pastatas, kurio plytų mūro fasadas 2016 m. vasarą buvo nuvalytas smėliasrove [32 il.]. Ši technologija pažeidžia plytų paviršių, todėl padidėja vandens įgeriamumas, apardomos mūro siūlės.

Taigi Zyplių dvaro atvejis vertintinas nevienareikšmiškai: čia akivaizdžiai matomi teigiami paveldotvarkos

pokyčiai, tačiau kartu išryškėja šio proceso nevienalytiškumas, moksliniu pagrindu parengtą restauravimo koncepciją įgyvendinti trukdo darbų atlikimo kokybė, kol kas ne visada atliepanti restauravimui keliamus reikalavimus.

Anksčiau autorės atlikti Lietuvoje paplitusio į senuosius stilius orientuoto stilistinio restauravimo atvejų tyrimai, atskleidę autentiškos informacijos išlikimo stokes nulemtą mokslinių priemonių nepakankamumą⁷⁵, verčia susimąstyti apie mokslinio restauravimo įmanomumą. Tuo tarpu šiame straipsnyje išnagrinėti istorizmo architektūros pavyzdžiai akivaizdžiai rodo, kad tokia paveldotvarkos procedūra yra įmanoma, o jos sėkmę užtikrinti gali tik restauravimą visiškai pagrindžianti mokslinė informacija. Perfrazuojant Venecijos chartijos 9 straipsnio nuostatą galima teigti, kad mokslinis restauravimas pasibaigia ten, kur prasideda prielaidos⁷⁶.

Baigiant norėtusi akcentuoti, kad restauravimo pagrindimo bei proceso įgyvendinimo viešinimas nesumenkins senosios architektūros naratyvo, tačiau paryškins negrįžtamumo aspektą ir galbūt prieš darant pakeitimus privers rimčiau pasverti jų naudą ir žalą.

IŠVADOS

Atlikus Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato ir Zyplių dvaro rūmų restauravimo darbų tyrimą galima daryti tokias išvadas:

Abiejų objektų restauravimas buvo pagrįstas nuosekliu mokslinės informacijos taikymu ir tik išimtiniais atvejais pasitelktas sovietmečiu gana populiarius interpretacijos būdas.

Restauruojant pastatus architektūrinės eksterjero ir interjero kompozicijos traktuotos kaip integrali visuma, todėl išsaugoti, restauruoti ir pagal autentiškus pavyzdžius atkurti stengtasi absoliučią daugumą detalių, netaikant sovietmečiu paplitusios meniniai kriterijai grįstos selektyvios atrankos. XIX a. interjero ir eksterjero elementai – durys, langų rėmai, grindys, laiptai, krosnys,

⁷⁵ Jolita Butkevičienė, *op. cit.*

⁷⁶ „Venecijos chartija“, p. 116.

rankenėlės, užraktai – šiuose objektuose buvo konservuojami, restauruojami ir atkuriami, kaip ir svarbiausios kompozicijos dalys.

Nemažas dėmesys skirtas medžiagų suderinamumo principui ir autentiškų technologijų naudojimui.

Lyginant abiejų objektų restauravimo koncepcijų įgyvendinimo procesus galima konstatuoti, kad Pirmosios Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato atveju akivaizdžių autentiškos medžiagos pažeidimų / sunaikinimų ir nukrypimų nuo projekto pavyko išvengti. Tuo tarpu Zyplių dvaro restauravimo analizė rodo, kad autentiškos medžiagos svarbos suvokimas, darbų atlikimo kokybė kol kas ne visada atliepia restauravimui keliamus reikalavimus. Čia išryškėja opi darbus atliekančių specialistų profesionalumo problema, kurią reikėtų spręsti griežtinant paveldotvarkos darbus galinčių dirbti įmonių ir specialistų atranką bei atestavimą, rengiant specialias edukacijos programas.

Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato ir Zyplių dvaro rūmų paveldotvarkos darbų tyrimas parodė, kad palyginus nesena XIX–XX a. architektūra kaip tik yra ta terpė, kurioje geriausiai gali atsiskleisti mokslinio restauravimo potencialas. Laiko tėkmės nedaug pakeisti pastatai, autentiškos eksterjero ir interjero detalės, išlikusi rašytinė, fotografinė medžiaga leidžia pasitelkti platų patikimų įrankių arsenalą ir įgalina pasiekti aukštą mokslinio restauravimo lygį. Tokiu būdu restauruotos Pirmosios Lietuvos Respublikos Ministrų kabineto pastato ir Zyplių dvaro rūmų eksterjero ir interjero kompozicijos labai artimos buvusiems originalams.

Suprantama, dviejų atvejų studija neatskleidžia visos istorizmo architektūros padėties ir neleidžia daryti šios stilistinės krypties būklę apibendrinančių išvadų, tačiau galima daryti prielaidą, kad teigiami pavyzdžiai prisidės prie istorizmo architektūros traktavimo pobūdžio kaitos – nuo nesaugojimo, naikinimo praktikos pereinant prie saugojimo ir atkūrimo darbų.

Gauta 2016 10 15

ŠALTINIAI

- Aiškinamasis raštas, in: Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui: buvusio Ministrų kabineto patalpos interjero restauracija, Kaunas: Kauno PRPI, 1998, p. 1.
- Interviu su Vidu Cikana, Zyplių dvaras, 2016 08 28, užrašė Jolita Butkevičienė.
- Pastato K. Donelaičio g. 58 restauracijos ir pritaikymo VDU rektoratui techninis projektas. Architektūrinė-statybinė dalis, t. 3, Kaunas: Kauno PRPI, 1998.
- Preliminarių pirmo aukšto remonto-montavimo darbų aprašas, in: Buvusio ministrų kabineto pastato Kaune pritaikymo VDU tarptautinės teisės ir politikos mokslų institutui: Eskizinis projektas, Kaunas: Kauno PRPI, 1998.
- Rūmai. Priešavariniai ir restauravimo darbai. Polichromijos tyrimai, Vilnius: Projektavimo ir restauravimo institutas, 2002.
- Stasio Lozoraičio rašomasis stalas, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 1.
- Stasio Lozoraičio krėslas, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 2.
- Kazimiero Žoromskio paveikslas, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 3.
- Jono Mackevičiaus paveikslas, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 4.
- Stasio Lozoraičio rašomoji mašinėlė, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 5.
- Dantės Alighieri biustas, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 6.
- Stasio Lozoraičio medinis kryžius, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 7.
- Stasio Lozoraičio skylamušiai in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 12, 13.
- Stasio Lozoraičio stalinis šviestuvai, in: S. ir S. Lozoraičių muziejaus fondai, VDU, f. 1, ap. 12, Nr. 17.
- Vaitulevičienė Elvyra, *Zyplių dvaro sodyba. Istoriniai-meniniai tyrimai*, 1973, in: Vilniaus apskrities archyvas, f. 5, b. 824.
- Zyplių dvaro sodybos rūmai. Priešavariniai ir restauravimo darbai, Vilnius: Projektavimo ir restauravimo institutas, 2002.
- Zyplių dvaro sodybos pritaikymas kultūriniam turizmui. Investicinis projektas, Vilnius: Nacionalinių projektų rengimas, 2009.

LITERATŪRA

- Butkevičienė Jolita, *Lietuvos architektūros paveldotvarka: netekty ir atradimai*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Vilnius: Versus Aureus, 2014.
- Earl John, *Building Conservation Philosophy*, Shaftesbury: Donhead, 2006.
- Feilden Bernard M., Jokilehto Jukka, *Pasaulio kultūros paveldo vietų bei vietovių priežiūros gairės*, Vilnius: Savastis, 1998.
- Jurkštas Vytautas, *Senamiesčių regeneracija. Architektūros harmonizavimo problema*, Vilnius: Technika, 1994.
- Lietuvos architektūros istorija*, t. 2: *Nuo seniausių laikų iki XVII a. vidurio*, Vilnius: Mokslas, 1994.
- Lietuvos architektūros istorija*, t. 3: *Nuo XIX a. II dešimtmečio iki 1918 m.*, Vilnius: Savastis, 2000.
- Lukšionytė-Tolvaišienė Nijolė, *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001.
- Miškinis Algimantas, *Kaunas. Laisvės alėja*, Vilnius: Savastis, 2009.
- Viñas Salvador Muñoz, *Contemporary Theory of Conservation*, Oxford: Elsevier Butterworth Heineman, 2005.
- 153 įdomiausi Lietuvos dvarai*, sud. Danguolė Kondratienė, Vytautas Kondratas, Kaunas: Terra Publica, 2011.

INTERNETINĖS PRIEIGOS

- Jokilehto Jukka, *A History of Architectural conservation Theories*. D. Phil. Thesis. University of York, [interaktyvus], 1986, [žiūrėta 2005-09-20], http://www.iccrom.org/ENG/e-docs/ICCROM_05HistoryofConservation.pdf.
- „Pirmojo Lietuvoje Europa Nostra apdovanojimo įteikimas už Kauno Vytauto Didžiojo universiteto rektorato restauravimą“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], http://www.heritage.lt/naujienos/2004/europa_nostra_vdu.htm.
- „Šakių rajone atidaromas restauruotas Zyplių dvaras“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/sakiu-rajone-atidaromas-restauruotas-zypliu-dvaras.d?id=59566223>.
- „Zyplių dvaro rūmai atveria duris“, [interaktyvus], [žiūrėta 2016-04-30], <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/istorija/zypliu-dvaro-rumai-atveria-duris-582-253271>.

THE BUILDING OF THE CABINET OF MINISTERS OF THE FIRST REPUBLIC OF LITHUANIA AND THE RESTORATION OF THE ZYPLIAI MANOR: PROBLEMS, SOLUTIONS AND RESULTS

Jolita Butkevičienė

KEYWORDS: architectural conservation, the building of the Cabinet of Ministers, Zypliai Manor.

SUMMARY

The article aims to highlight the positive shifts of the changing trends in the conservation of the masonry architectural heritage in Lithuania during the period of independence. Thus, the analysis is focused on two cases of successful restoration – the inter-war building of the Cabinet of Ministers and the Zypliai Manor. The analysis of the conservation work reveals major problems and their solutions; the restored compositions are evaluated taking into account their closeness to the original. The comparison of the research results to some trends in heritage conservation that prevailed during the Soviet period helps us to reveal the positive shifts in architectural heritage conservation. The research has shown that a pronounced change occurred in assessing historicist architecture. The heritage, which was often destroyed in earlier times, now has been included in the field of protection. There also has been a noticeable change in the conception of restoration: the vast majority of solutions are based on scientific information, whereas earlier they often rested on assumptions. An equal focus on all parts of the building, the preservation of the smallest elements, and the use of mortars prepared according to the early techniques, thus ensuring the principle of compatibility of materials – all these actions are signs of a positive change. Restored in accordance with these principles, the exterior and interior compositions of the buildings of the Cabinet of Ministers and the Zypliai Manor are very close to the originals. The conducted research has shown that relatively recent buildings from the 19th and 20th centuries are the space in which the potential of science-based restoration can be best revealed.